

1. Η περιοχή του Ρουμλουκιού

1.1. Γεωγραφική, ιστορική και εθνολογική ενημέρωση για το Ρουμλούκι

Ρουμλούκι ονομάζονταν μέρος της μεγάλης προσχωσιγενούς πεδιάδας της Θεσσαλονίκης, που δημιουργήθηκε από τις συνεχείς προσχώσεις των ποταμών Αξιού, Λουδία και Αλιάκμονα. Είχε ως φυσικά του όρια μέχρι και τις πρώτες δεκαετίες του περασμένου αιώνα από την ανατολή τον ποταμό Λουδία με τις εκβολές του, από τη δύση τους πρόποδες του Βερμίου (τα όρια της πόλεως της Βέροιας), νότια τα υψώματα των Πιερίων και βόρεια τη λίμνη των Γιαννιτσών (Βάλτο). Στη σημερινή εποχή και μετά την αποξήρανση της λίμνης των Γιαννιτσών αποτελεί τμήμα του κάμπου της Ημαθίας, που διασχίζει ο ποταμός Αλιάκμονας.

Στην περιοχή αυτή δόθηκε η προσωνυμία "Ρουμλούκι" ή "Ουρουμλούκ" από τους πρώτους Οθωμανούς κατακτητές λόγω του ανόθευτου και αμιγές ντόπιου ελληνικού πληθυσμού. Ως λέξη προέρχεται από τη σύνθεση δύο τουρκικών λέξεων **1.** Ρουμ (Rum), που σημαίνει Έλληνας-Ρωμιός και **2.** Λουκ (Luc), κτητική κατάληξη ή επιθετικός προσδιορισμός¹. Δηλαδή, "Ρουμλούκι" σημαίνει χώρα ή τόπος που κατοικείται, έχει Έλληνες Χριστιανούς Ορθόδοξους κατοίκους, όπως και η Ρούμελη, Ρωμυλία.

Στο Ρουμλούκι παρατηρήθηκε μόνιμη εγκατάσταση ανθρώπων ήδη από τους νεολιθικούς χρόνους. Αυτό φαίνεται από τον νεολιθικό οικισμό στην Τούμπα της Νέας Νικομήδειας (Μπρασιάτες), που είχε ζωή περίπου από το 7.000 π.Χ. μέχρι το 5000 π.Χ. και αποτελεί έναν από τους παλαιότερους οργανωμένους οικισμούς της Ευρώπης. Όμως, και κατά την εποχή του σιδήρου έχουμε την παρουσία οικισμών στο Ρουμλούκι, όπως μας δείχνουν οι τάφοι της πρώιμης εποχής του σιδήρου, που ανακαλύφθηκαν στο προϊστορικό νεκροταφείο της Βεργίνας (Μπάρμπες – Κούτλες) αλλά και η ανακάλυψη ενός οικισμού στην περιοχή της Κυψέλης².

Με την ονομασία "Ημαθία" ή "Ερατεινή Ημαθία" γνωρίζει την περιοχή ο Όμηρος και την αναφέρει να γειτονεύει με την Πιερία. Η λέξη Ημαθία προέρχεται, σύμφωνα με γλωσσολόγους, από το άμαθος – ψάμαθος – σάμαθος και σημαίνει

---

¹. Βλ. Ι. Δ. Μοσχόπουλος, *Ρουμλουκιώτικα σημειώματα 1980 – 1988*, τόμ. 1^{ος}, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 13.

². Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *Τ' Αντέτια μας: Ήθη και έθιμα από το Ρουμλούκι*, εκδ. Αιγινίου, Αλεξάνδρεια 2001, σ. 13.

περιοχή άμμου. Η υποχώρηση της θάλασσας από την περιοχή της Ημαθίας με την πάροδο των αιώνων και η σταδιακή μετατροπή της από αμμουδερή γη σε εύφορη πεδιάδα, λόγω της επίστρωσης με πλούσια λάσπη που απόθεταν τα ποτάμια της περιοχής σε περιόδους πλημμύρων, είναι κάποιοι από τους λόγους δημιουργίας του σημερινού γόνιμου κάμπου του Ρουμλουκιού.

Από τη μυθολογία και αρχαίες μαρτυρίες προκύπτει ότι οι προϊστορικοί κάτοικοι της περιοχής ήταν Πελασγοί. Οι Πελασγοί αναφέρονται με διάφορα ονόματα και συγκεκριμένα στην περιοχή η ονομασία τους ήταν Φρύγες. Το 2000 π.Χ. εμφανίζονται στην περιοχή οι Αχαιοί οι οποίοι συγχωνεύονται με τους αυτόχθονες κατοίκους της περιοχής. Ένα τμήμα των παλαιότερων κατοίκων απωθούνται προοδευτικά προς την Μικρά Ασία.

Το 1400 π.Χ. εμφανίζονται στην περιοχή και οι Βοττιαίοι, κρητομινωικής καταγωγής και εκδιώχνονται περίπου το 800 π.Χ. από μία άλλη ελληνική φυλή που εγκαθίστανται στην περιοχή τους. Πρόκειται για το "Δωρικό τε και Μακεδονικό έθνος", με καταγωγή από το Άργος της Πελοποννήσου γι' αυτό και οι Μακεδόνες θεωρούσαν τους εαυτούς τους Τημενίδες, δηλαδή απογόνους του ημίθεου Ηρακλή³. Η περιοχή του Ρουμλουκιού αποτέλεσε τον πυρήνα του μακεδονικού κράτους αφού σε αυτήν βρίσκονταν η πρώτη και ιερή πρωτεύουσα του, οι Αιγές. Ταυτόχρονα, αναπτύχθηκε στην περιοχή μία από τις παλαιότερες πόλεις των Μακεδόνων, η Άλωρος, στην οποία εκτρέφονταν τα άλογα του περίφημου μακεδονικού ιππικού και η οποία βρίσκονταν περίπου στη θέση της σημερινής Αλεξάνδρειας (Γιδάς).

Στην εποχή της Ρωμαϊοκρατίας, το Ρουμλούκι αποτέλεσε τμήμα ρωμαϊκής επαρχίας από το οποίο πέρασε και ο απόστολος Παύλος, πηγαίνοντας από τη Θεσσαλονίκη στη Βέροια δια μέσω της Εγνατίας οδού⁴.

Κατά την βυζαντινή περίοδο, το Ρουμλούκι ήταν τμήμα του δεύτερου θέματος της Μακεδονίας και αναφερόταν με την ονομασία Καμπανία. Βρίσκονταν υπό την επιρροή των δύο μεγάλων πόλεων της Μακεδονίας, τη Βέροια και τη Θεσσαλονίκη και αντιμετώπισε τις ίδιες επιδρομές και λεηλασίες που αντιμετώπισαν και οι πόλεις αυτές από τους Γότθους, Ούνους και Βούλγαρους.

Τον 14ο αιώνα η περιοχή κατακτήθηκε από τους Οθωμανούς Τούρκους και αποτέλεσε βακούφι (κτήμα) του Γαζή Εβρενός Μπέη, κατακτητή της Μακεδονίας.

---

³. Βλ. Ι. Δ. Μοσχόπουλος, *Ρουμλούκι – Ιστορία και Τοπογραφία*, τεύχ. 1^ο: αρχαίοι χρόνοι – ρωμαϊοκρατία, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 28.

⁴. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 13.

Στην σκοτεινή περίοδο της Τουρκοκρατίας το Ρουμλούκι αισθάνθηκε με έντονο τρόπο την καταπίεση του κατακτητή και τα δεινά της δουλείας. Οι κάτοικοι του παρά τις δυσκολίες κατάφεραν να διατηρήσουν την ελληνικότητα τους και να δεχτούν ελάχιστες γλωσσικές και πολιτισμικές επιρροές από τους Τούρκους κατακτητές.

Την παραμονή της Ελληνικής Επανάστασης η περιοχή ήταν έτοιμη ψυχικά για την συμμετοχή της στον αγώνα. Επειδή όμως ήταν κοντά στα μεγάλα τούρκικα κέντρα δέχθηκε πρώτη την επίθεση των τούρκικων στρατευμάτων, όπως το 1822, όποτε μετά την καταστροφή της Νάουσας, γνώρισαν και τα χωριά του Ρουμλουκιού το ολοκαύτωμα και την πυρπόληση. Το ίδιο συνέβη και το 1878 κατά την επανάσταση στα Πιέρια⁵. Έτσι, ενώ στη Ν. Ελλάδα ιδρύεται από το 1830 ανεξάρτητο Ελληνικό Βασίλειο, το Ρουμλούκι μαζί με την υπόλοιπη Μακεδονία παραμένει άλλα ογδόντα περίπου χρόνια κάτω από τούρκικο ζυγό.

Στα τέλη του 19ου αιώνα με αρχές του 20ου αιώνα, η περιοχή έχει να αντιμετωπίσει έναν άλλο αδυσώπητο εχθρό τον Βούλγαρο κομιτατζή, ο οποίος κάτω από την τούρκικη κάλυψη κάνει τα πάντα για να εξαφανίσει τον ελληνισμό της Μακεδονίας. Κατά τον Μακεδονικό αγώνα (1903-1908) οι Ρουμλουκιώτες συμμετείχαν ενεργά σε αυτόν. Το 1904 στην περιοχή του Ρουμλουκιού δρούσε το ολιγάριθμο σώμα του καπετάν Θεοχάρη Κούγκα ή Γιδιώτη. Στις αρχές του 1905 μπήκε για πρώτη φορά στο Ρουμλούκι οργανωμένο ελληνικό σώμα του Κωνσταντίνου Μπουκουβάλα με βάση του τη καλύβα του τσεκρή στη Λίμνη των Γιαννιτσών. Ο αγώνας στο Ρουμλούκι και το γειτονικό Βάλτο περιγράφεται από το θρυλικό έργο της Πηνελόπης Δέλτα "Στα μυστικά του Βάλτου".

Το 1912-13 με τους Βαλκανικούς πολέμους έγινε δυνατή η απελευθέρωση της Μακεδονίας. Στις 17 Οκτωβρίου του 1912 εισήλθαν τα ελληνικά στρατεύματα στο Γιδά και το Ρουμλούκι ενσωματώνεται επίσημα πλέον στην Ελλάδα⁶. Μετά την απελευθέρωση η εξέλιξη του Ρουμλουκιού ακολούθησε βραδύ ρυθμό λόγω μισής χιλιετηρίδας συνεχόμενης τούρκικης κατοχής.

Το κύριο γνώρισμα των 50 περίπου μικρών και μεγάλων ελληνικών χωριών του Ρουμλουκιού ήταν η ίδια λαλιά, η ίδια ενδυμασία και τα ίδια ήθη και έθιμα. Εκκλησιαστικώς, τα χωριά αυτά άνηκαν σε τρεις Επισκοπές και Μητροπόλεις, την Επισκοπή Κίτρους, τη Μητρόπολη Βεροίας και Ναούσης και την Επισκοπή

---

⁵ Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 14.

⁶ Βλ. Δ. Θ. Μπέλλου, *Η απελευθέρωση της Αλεξάνδρειας (πρώην Γιδά) και της περιοχής το 1912 (με βάση και την προφορική παράδοση)*, Βέροια 1993, σ. 10.

Καμπανίας ή Καστρίου. Σήμερα το σύνολο των ρουμλουκιώτικων χωριών ανήκουν στη Μητρόπολη Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας. Σημαντικοί εκκλησιαστικοί προορισμοί της περιοχής θεωρούνται η Μονή των Αγίων Αναργύρων Κοσμά και Δαμιανού και το μοναστήρι της Αγίας Κυριακής με το ομώνυμο πανηγύρι που συγκεντρώνει ακόμα και σήμερα πολύ κόσμο.

Μερικά από τα πιο σημαντικά χωριά του Ρουμλουκιού που υπάρχουν και στη σημερινή εποχή είναι: Σχοινιάς, Πλατύ, Γιδάς (η σημερινή κωμόπολη Αλεξάνδρεια), Καψόχωρα, Κλειδί, Λιανοβέργι, Νησέλι, Νησί, Παναγιά, Μελίκη, Παλατίτσια, Μέση, Καβάσιλα, Σταυρός, Σκυλίτσι, Λουτρός, Άμμος, Επισκοπή, Κεφαλοχώρι, Ξεχασμένη, Ραγομανίκη, Παλιόχωρα, Κουλούρα, Διαβατός, Κορυφή, Τσινάφορο, Αγκαθιά, Μακροχώρι, Βρυσάκι, Κυψέλη, Μπάρμπες και Κούτλες, με την ένωση των δύο τελευταίων χωριών προέκυψε η Βεργίνα⁷.

Ένα μόνο ρουμλουκιώτικο χωριό από όλα τα παραπάνω κατάφερε μέχρι τις μέρες μας να υφίσταται ως πόλη. Από τα μέσα περίπου του 18ου αιώνα αρχίζει να αναπτύσσεται δυναμικά και γίνεται η πρώτη πόλη του Ρουμλουκιού μετά από μια μεγάλη χρονική περίοδο, που περιλαμβάνει τα βυζαντινά χρόνια και τη Τουρκοκρατία. Στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας ήταν τσιφλίκι του Μεχμέτ Σεφίκ Πασά, απογόνου του Γαζή Εβρενός⁸. Πρόκειται για το Γιδά, τη σημερινή Αλεξάνδρεια όπως μετονομάστηκε το 1953. Υπάρχουν διάφορες θεωρίες και υποθέσεις για την προέλευση του ονόματος Γιδάς:

- Από τη βυζαντινή οικογένεια των Γίδων, οι οποίοι ήταν γαιοκτήμονες.
- Από το ιερό ζώο των κατοίκων της Μακεδονίας τη γίδα ή από το γεγονός ότι οι κάτοικοι έτρεφαν πολλές γίδες σαν οικόσιτα ζώα.
- Από την ένωση γη και είδα = Γηδά, όταν ο Μέγας Αλέξανδρος διέκρινε από την Πέλλα ένα κομμάτι γης στην απέραντη θάλασσα. Βέβαια, υπάρχουν πολλές παραλλαγές. Άλλοι στη θέση του Αλεξάνδρου έβαζαν ναυτικούς από τη Πέλλα που χάθηκαν σε τρικυμία και φώναζαν "γη είδα", μόλις αντίκρισαν την περιοχή. Άλλοι, υποστηρίζουν ότι η βασίλισσα Βεργίνα ή ένας στρατηγός της φώναζαν το "γη είδα" από το ανάκτορο στα Παλατίτσια.
- Από την ένωση γη και οδός, γιατί η περιοχή ήταν κόμβος πολλών δρόμων.

---

⁷. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 14 -15.

⁸. Βλ. Δήμος Αλεξάνδρειας, *Αλεξάνδρεια – Σιδηρόδρομος και Πόλη 1894 – 1994*, Σεπτέμβριος 1994, σ. 36.

Το Ρουμλούκι πλέον αποτελείται από ένα μωσαϊκό φυλών. Εκτός από τους ντόπιους Μακεδόνες κατοίκους του Ρουμλουκιού, στο Ρουμλούκι ήρθαν πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία (Σμύρνη, Μαγνησία, Καππαδοκία, Άδανα), τον Πόντο, την Ανατολική και Βόρεια Θράκη καθώς και Τσερκέζοι μουσουλμάνοι αντικεμαλιστές. Αργότερα, προστέθηκαν σε αυτούς κάτοικοι από άλλες περιοχές της Ελλάδας, κυρίως από τα ορεινά της Μακεδονίας (Γρεβενά, Κοζάνη, Καστοριά) λόγω του εύφορου κάμπου που δημιουργήθηκε μετά την αποξήρανση της Λίμνης των Γιαννιτσών καθώς και Βλάχοι και Σαρακατσάνοι που πούλησαν τα κοπάδια τους και αγόρασαν στην περιοχή κτήματα. Σε αυτούς προστέθηκαν πολιτικοί πρόσφυγες από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, Ελληνοπόντιοι από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και αθίγγανοι από τη Ρουμανία. Τέλος στον ντόπιο πληθυσμό που υπήρχε πριν την απελευθέρωση, πρέπει να αναφερθούν οι Ηπειρώτες καταστηματαρχες, οι Καστοριανοί μιλωνάδες και οι Τουρκόγυφτοι κολήγοι στα τσιφλίκια των Τούρκων μπέηδων. Αποτέλεσμα από όλη αυτή τη πανσπερμία φυλών ήταν να χαθεί η ομοιογένεια του ντόπιου ρουμλουκιώτικου πληθυσμού ιδιαίτερα μετά την δεκαετία του 1920, σε μεγαλύτερο βαθμό στην Αλεξάνδρεια και λιγότερο στα χωριά⁹.

---

⁹. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 15.

1.2. Η σύνθεση και η καταγωγή του γηγενούς ρουμλουκιώτικου πληθυσμού

Ο γηγενής ρουμλουκιώτικος πληθυσμός, "οι ντόπιοι", όπως αποκαλούνται, ήταν Έλληνες χριστιανοί ορθόδοξοι μόνιμοι κάτοικοι των χωριών της περιοχής κατά τους χρόνους πριν από την απελευθέρωση του 1912 από την τούρκικη κυριαρχία. Εκτός από τους ντόπιους, πριν από την απελευθέρωση, στο Ρουμλούκι διαβιούσαν Οθωμανοί μπέηδες (ιδιοκτήτες τσιφλικιών) με τις οικογένειες τους. Αυτοί έμεναν στα κονάκια τους που διατηρούσαν στο Ρουμλούκι κατά τη διάρκεια της άνοιξης και του καλοκαιριού. Τον υπόλοιπο χρόνο έμεναν στις μόνιμες κατοικίες τους στη Βέροια και τη Θεσσαλονίκη. Επίσης, στο Ρουμλούκι διέμεναν Τουρκαλβανοί ή Αλβανοί, που ήταν επιστάτες στα κονάκια των μπέηδων, Αλβανοί γκέκηδες (νομάδες), λίγοι Τούρκοι χωροφύλακες (τζιανταρμάδες), Τουρκόγυφτοι, οι οποίοι ήταν δουλοπάροικοι στα τσιφλίκια των μπέηδων, Ηπειρώτες και Βεριοί, που ήταν ιδιοκτήτες εμπορικών καταστημάτων (χαντζήδες) και Καστοριανοί μυλωνάδες¹⁰.

Ο ντόπιος ρουμλουκιώτικος πληθυσμός ήταν και είναι στο κύριο κορμό του γηγενής, όμως έγιναν αρκετές επιμειξίες με άτομα που κατέφευγαν στο Ρουμλούκι για διάφορους λόγους. Το Ρουμλούκι ήταν μία περιοχή με χαλαρή ως μηδαμινή την παρουσία των Τούρκων κατακτητών. Είχε ένα ιδιόμορφο καθεστώς στην καλλιέργεια της γης και στη διαμονή στα χωριά – τσιφλίκια των μπέηδων. Ο υπόδουλος κάτοικος του Ρουμλουκιού είχε την ελευθερία να επιλέξει τον μπεή και το χωριό που θα διέμενε με μόνη προϋπόθεση τη σύναψη συμφωνητικού μαζί του ετήσιας διάρκειας για την καλλιέργεια τμήματος της ιδιοκτησίας του και απόδοση στον μπεή μέρος από την παραγωγή. Επιπλέον, το Ρουμλούκι ήταν ιδανικός τόπος για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας λόγω του αφορολόγητου της από τους Οθωμανούς και της ύπαρξης απέραντων βοσκότοπων στην περιοχή. Το Ρουμλούκι ήταν ιδιαίτερα κατάλληλος τόπος για καταφύγιο φυγάδων, ανταρτών και παρανόμων λόγω ότι διέθετε πολλές φυσικές κρυψώνες όπως το Βάλτο, διάσπαρτα δάση στη πεδιάδα και τα βόρεια υψίπεδα των Πιερίων. Τέλος, μετά την καταστροφή της Νάουσας το 1822 και την πυρπόληση των ρουμλουκιώτικων χωριών, οι μπέηδες αποζητούσαν εργατικά χέρια λόγω της μείωσης του ντόπιου πληθυσμού, οπότε και διευκόλυναν την εγκατάσταση νεοφερμένων.

---

¹⁰. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 16.

Για όλους τους προηγούμενους λόγους, πριν την απελευθέρωση, αρκετές οικογένειες ήρθαν να εγκατασταθούν στο Ρουμλούκι από άλλες περιοχές όπως φαίνεται και από τα επίθετα τους. Τα επίθετα των γηγενών Ρουμλουκιωτών συνήθως έχουν την κατάληξη -όπουλος. Τέτοιες περιοχές ήταν τα ορεινά χωριά των Πιερίων, των Χασίων και του Βερμίου, η Αριδαία, οι Σέρρες, η Χαλάστρα, η Κατερίνη, η Ελασσόνα, ο Κολυνδρός, η Βόρεια Μακεδονία (Στρωμνίτσα, Γκάμπροβο), η Πελοπόννησος, η Θεσσαλία, η Βόρεια και Ανατολική Θράκη¹¹.

Αρχικά ο ντόπιος πληθυσμός ήταν επιφυλακτικός με όλους αυτούς που άρχισαν να εγκαθίστανται στο Ρουμλούκι, όμως σταδιακά άρχισαν οι επιγαμίες Ρουμλουκιωτών μαζί τους και έτσι μειώθηκε η επιφύλαξη των ντόπιων προς αυτούς. Πολλοί από αυτούς, όταν έφτασαν στο Ρουμλούκι μιλούσαν μόνο Αρβανίτικα, Βλάχικα ή Σλαβομακεδονικά, με τον καιρό όμως ενσωματώθηκαν, υιοθέτησαν τα ήθη, έθιμα και τον τρόπο ζωής της περιοχής και έμαθαν την ρουμλουκιώτικη ντοπιολαλιά.

Αρκετοί από αυτούς, που μετοίκησαν στο Ρουμλούκι, ήταν κυνηγημένοι από τους Τούρκους συνήθως μετά από κατάπνιξη κάποιου επαναστατικού κινήματος και εξαιτίας της συμμετοχής τους σε αυτό. Αυτό συνέβη και στην περίπτωση της δικής μου οικογένειας. Τέτοιου λόγου μετοικήσεις πραγματοποιήθηκαν στο Ρουμλούκι μετά τα Ορλωφικά και μετά την καταστολή της επανάστασης του 1821 στο Θεσσαλικό και έτερο Μακεδονικό χώρο.

Αρκετές οικογένειες ντόπιων Ρουμλουκιωτών μετοίκησαν, με τη σειρά τους, σε άλλες περιοχές, όπως τη Χαλάστρα, τη Βέροια και τη Νάουσα για διάφορους λόγους π.χ. φιλονικία με μπέη, πλημμύρες. Άλλες οικογένειες, λόγω επιδρομών ληστρικών ομάδων Αλβανών και Τουρκαλβανών, αναγκάστηκαν να μετοικήσουν στην Θεσσαλία ή την Πελοπόννησο, όταν ήταν αυτές ακόμα τουρκοκρατούμενες. Επιπρόσθετα, το 1878 μετά το αποτυχημένο επαναστατικό κίνημα στο Ρουμλούκι και τα Πιέρια, έχουμε μετοικήσεις Ρουμλουκιωτών στην ελεύθερη Ελλάδα. Τέλος, μετά το κίνημα των Νεότουρκων του 1908, λόγω ότι όλοι οι Οθωμανοί πολίτες ανεξαρτήτου εθνικότητας υποχρεώθηκαν να υπηρετούν στο τούρκικο στρατό, κάποιοι Ρουμλουκιώτες αναγκάστηκαν να καταφύγουν στη Λάρισα, την Αθήνα ή ακόμη και την Αμερική.

---

¹¹. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 17.

1.3. Ασχολίες και εργασίες στο Ρουμλούκι

Τα χωριά του Ρουμλουκιού βρίσκονται όλα στον κάμπο της Κεντρικής Μακεδονίας, σε εύφορα εδάφη που ποτίζονται από τα νερά του Αλιάκμονα και του Λουδία. Μεγάλο μέρος της περιοχής βρίσκεται εκεί που παλιότερα υπήρχε η Λίμνη των Γιαννιτσών. Η εδαφολογική διαμόρφωση της περιοχής, λόγω της πλούσιας βλάστησης και των πολλών παλιότερα δασών και βοσκότοπων συντέλεσε στο να αναπτυχθεί μία οικονομία κατεξοχήν γεωργοκτηνοτροφική.

Τα κυριότερα επαγγέλματα των κατοίκων του Ρουμλουκιού προς τα τέλη του 19^{ου} αιώνα ήταν γεωργοί, ζευγαράδες και κτηνοτρόφοι. Κάποια άλλα επαγγέλματα των κατοίκων ήταν γανωτήδες, τσαγκαράδες, ράφτες και φυσικά δάσκαλοι και ιερείς.

Εικόνα 1: Όργωμα.

Εικόνα 2: Κτηνοτρόφοι στο Ρουμλούκι.

Οι Τούρκοι που έμεναν μόνιμα στην περιοχή ήταν πολύ λίγοι. Οι Ρουμλουκιώτες χωρικοί δούλευαν στα τούρκικα χτήματα (τσιφλίκια) για να επιβιώσουν. Ο φόρος ήταν περίπου το 60% της σοδειάς και οι γεωργοί αναγκάζονταν να μηχανεύονται διάφορους τρόπους για να παρουσιάσουν μικρότερη σοδειά. Στην κτηνοτροφία οι Τούρκοι δεν επέβαλλαν φόρο και για αυτόν τον λόγο σχεδόν όλοι οι χωρικοί στο σπίτι τους ή και έξω στα βοσκοτόπια εκτρέφανε πολλά ζώα. Πολλοί Ρουμλουκιώτες ιδιαίτερα από περιοχές κοντά στο Βάλτο ασχολούνταν και με το ψάρεμα. Ψάρευαν κυρίως γριβάδια, γουλιανούς, χέλια και πρίκια στη λίμνη των Γιαννιτσών, το Λουδία και τον Αλιάκμονα.

Η ζωή των Ρουμλουκιωτών ήταν απλή και σπάνια επικοινωνούσαν με ξένα χωριά. Τα χωριά του Ρουμλουκιού χαρακτηρίζονταν από την αυτάρκεια τους ιδιαίτερα στις πρώτες ύλες. Μόνο για ιδιαίτερες ανάγκες οι Ρουμλουκιώτες ταξίδευαν ως τη Βέροια και τη Θεσσαλονίκη. «... Όλοι τους, δουλευτάδες, καλλιεργούν τη γόνιμη

και εύφορη γη. Γι' αυτό έχουν άφθονα τα μέσα της ζωής. Ζουν όμως απλά και σχεδόν δεν επικοινωνούν με ξένα χωριά. Στην απλή αυτή ζωή έχουν συνηθίσει από τον καιρό που ήταν κολίγοι, που δεν είχαν δηλαδή δική τους περιουσία και η γη που καλλιεργούσαν άνηκε στον τσιφλικούχο αγά. Επειδή το έδαφος είναι πλούσιο, τα ζώα τους, άλογα, πρόβατα, βουβάλια και γελάδια με τα μεγάλα καμπυλωτά κέρατα — μια ξεχωριστή ράτσα που μοιάζει με την αρχαία — είναι καλοαναθρεμμένα. Οι πετεινοί τους έχουν ιδιαίτερο τύπο με κατσαρά φτερά, είναι μεγαλόσωμοι και ψηλοί και με ηχηρή φωνή μακρόσυρτη. Οι Ρουμλουκιώτες σπάνια κατεβαίνουν στη Θεσσαλονίκη. Για τις συναλλαγές τους πάνε κάθε οχτώ στο παζάρι της Βέροιας, που είναι και η πρωτεύουσα της περιοχής τους. . .»¹²

Η χειροτεχνία στο Ρουμλούκι εξελίχθηκε αρκετά, αν και συγκρατήθηκε από την παράδοση, και είχε τη δική της καλλιτεχνική ζωή, σα να ακολουθεί το δρόμο της από την προϊστορική εποχή. Ο τομέας της χειροτεχνίας που αναπτύχθηκε ιδιαίτερα ήταν η διακοσμητική, ενώ η οικοδομική καθυστέρησε πολύ. Το ίδιο συνέβη και με τους Σαρακατσάνους της περιοχής, οι οποίοι είχαν αναπτυγμένη τη διακοσμητική τέχνη στα κεντήματα και τα εξαρτήματα της φορεσιάς, όπως και οι Ρουμλουκιώτες, τα σπίτια τους όμως ήταν γινωμένα από χόρτα, όσο και αν αυτό το επιβάλλει η νομαδική τους ζωή, καθυστερούν και αυτοί πολύ στην ανάπτυξη της οικοδομικής¹³.

Η ανάπτυξη της αγγειοπλαστικής δεν ευδοκίμησε στο Ρουμλούκι λόγω ότι δεν υπήρχε πρόσφορο υλικό στον τόπο. Τα αγγειοπλαστικά κατασκευάσματα του Ρουμλουκιού υστερούν πολύ ή δεν υπάρχουν καθόλου, όπως συνέβη και με την υπόλοιπη ηπειρωτική Ελλάδα. Οι Ρουμλουκιώτες χρησιμοποιούσαν ξύλινα κυρίως αντικείμενα για την καθημερινή τους χρήση ή χάλκινα, τα οποία προμηθεύονταν από τη Βέροια και ακολουθούσαν τον ομοιόμορφο μακεδονικό τύπο¹⁴.

Οι γυναίκες στο Ρουμλούκι ασχολούνταν ιδιαίτερα με την υφαντική. Κάθε γυναίκα έπρεπε να υφάνει τα ρούχα που χρειάζονταν για το σπίτι της και την οικογένεια της και κάθε νέα κοπέλα έπρεπε να υφάνει μόνη της τα προικιά της.

---

¹². Βλ. Γ. Μελίκης, *Τα λαογραφικά της Μελίκης: Μελετήματα*, τόμ. Δ', εκδ. Λαογραφικός Όμιλος Μελίκης και Περιχώρων, Μελίκη 1987, σ. 65.

¹³. Βλ. Γ. Μελίκης, *ό.π.*, σ. 72.

¹⁴. Βλ. Γ. Μελίκης, *ό.π.*, σ. 73.

Εικόνα 3: Γυναίκες του Ρουμλουκιού υφαίνουν.

Οι αργαλειοί που χρησιμοποιούσαν ήταν δύο ειδών, ο στρωτός ή καθούμενος και ο περπατάρικος. Τα αδράχτια, σφοντύλια, νήματα, μαντίλια, κλωστές και κομποβέλονα τα προμηθεύονταν από τους αρκουδιάρηδες ή γιούφτους, όπως τους έλεγαν, δίνοντας τους καλαμπόκι, στάρι, αλεύρι και άλλα. Οι αρκουδιάρηδες (γυρολόγοι) τριγυρνούσαν από χωριό σε χωριό με μια αρκούδα εκπαιδευμένη για να διασκεδάζει τους χωρικούς και ταυτόχρονα έκαναν ανταλλακτικό εμπόριο με τους κατοίκους.

Το ύφασμα που συνήθιζαν να υφαίνουν στον αργαλειό οι γυναίκες του Ρουμλουκιού ήταν το σκούτι. Το σκούτι χρησιμοποιούνταν για όλα σχεδόν τα φορέματα και κυρίως για τα αντρικά και για τα διάφορα στρωσίδια. Γίνονταν από μαλλί προβάτου με διπλό συνήθως φάσιμο. Το σκούτι είχε το φυσικό χρώμα από το μαλλί των προβάτων. Πολλά σκούτια τα έβαφαν με φυτικές ουσίες (στήλιθρο, χάπατο) για να γίνουν μαύρα. Το γαλάζιο χρώμα του σαϊά, που είναι μέρος της γυναικείας ρουμλουκιώτικης φορεσιάς, το έκαναν με λουλάκι κατά το γνωστό τρόπο¹⁵.

Μία άλλη ασχολία των γυναικών του Ρουμλουκιού ήταν το κέντημα κυρίως στο χέρι και όχι τόσο στον αργαλειό. Με τον καιρό, όμως οι γυναίκες αναγκάστηκαν να παρατήσουν το κέντημα και να ασχοληθούν με τις δουλειές του αγρού και ιδιαίτερα μετά την απελευθέρωση του Ρουμλουκιού. Τα κεντήματα τους περιορίζονταν στο στολισμό των πουκάμισων. Δεν τα χρησιμοποιούσαν σχεδόν καθόλου για να στολίσουν τα σπίτια τους. Η τεχνοτροπία των κεντημάτων τους ήταν λεπτότατη, είχαν πλούσιο υλικό (μετάξι, χρυσά νήματα) και διακοσμητικά θέματα σφιχτοδεμένα με την τεχνική και το υλικό. Η συνηθισμένη βελονιά τους ήταν η σταυροβελονιά και σπανιότερα η ίση.

¹⁵. Βλ. Γ. Μελίκης, *ό.π.*, σσ. 123-131.

Τα διακοσμητικά θέματα των κεντημάτων τους έχουν όλα ρυθμό γεωμετρικό με μαύρα περιθώρια. Τα διακοσμητικά θέματα των ρουμλουκιώτικων κεντημάτων μοιάζουν με αυτά της περιοχής της Νάουσας καθώς και με τα σαρακατσάνικα θέματα. Όλα τα ρουμλουκιώτικα κεντήματα έχουν μία ενιαία έκφραση και προέρχονται από το απλό τετράγωνο, που είναι το βασικό στοιχείο στο οποίο στηρίζεται ο ρυθμός τους. Ακόμα και στη πιο σύνθετη μορφή τους τα ρουμλουκιώτικα κεντήματα δεν φανερώνουν στοιχεία με προσωπικό χαρακτήρα. Η ενιαία γεωμετρική τους έκφραση δηλώνει την καταγωγή των κεντημάτων αυτών, που είναι ο παλιός αυτόχθονος ρυθμός που δεν αναμείχθηκε με μοτίβα των ιστορικών χρόνων και δεν ήρθε σε φυλετικές διασταυρώσεις. Τα ρουμλουκιώτικα κεντήματα θεωρούνται από τα αγνότερα και τελείως ανεπηρέαστα από ξένες επιδράσεις ελληνικά κεντήματα¹⁶.

---

¹⁶. Βλ. Γ. Μελίκης, *ό.π.*, σσ. 133-137.

1.4. Το σπίτι στο Ρουμλούκι

Στο Ρουμλούκι, ο μπάης ήταν αυτός που παραχωρούσε γη για καλλιέργεια στους ντόπιους και ταυτόχρονα έπρεπε να τους χτίσει σπίτι με τα παραρτήματα του. Σε ένα ρουμλουκιώτικο σπίτι συνήθως κατοικούσαν δύο και πολλές φορές περισσότερες οικογένειες. Δηλαδή η οικογένεια του πατέρα και των παντρεμένων αγοριών. Ο τσιφλικούχος αγάς τους έχτιζε σπίτια με τα πιο πρόχειρα υλικά. Τα σπίτια δεν είχαν κανένα εσωτερικό διάκοσμο λόγω του φόβου του Τούρκου αγά. Δεν τα διακομούσαν με σκοπό να φαίνονται φτωχότεροι χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι τους έλειπε η φιλοκαλία. Τα σπίτια ήταν απλά και αρκετές φορές στολισμένα με καρπούς και φυτά.

Το σπίτι στο Ρουμλούκι αποτελεί τον τύπο του απλού μακεδονικού σπιτιού και μπορεί να χρησιμεύσει για βάση στη μελέτη της εξέλιξης του αρχοντικού μακεδονικού σπιτιού¹⁷. Τα σπίτια του Ρουμλουκιού είναι μονόπατα στρωτά και χαμηλά και σπανιότερα δίπατα, ψηλά και ανωγαστά. Τα ρουμλουκιώτικα σπίτια που βρίσκονταν πέρα από τον Αλιάκμονα και κοντά στα βόρεια υψίπεδα των Πιερίων, ήταν κυρίως φτιαγμένα από πλίθια ή πέτρες από Καταφυώτες μάστορες που κατάγονταν από το Καταφύγι Κατερίνης και από γκέκηδες κεχαγιάδες (νομάδες). Τα περισσότερα, όμως, ρουμλουκιώτικα σπίτια βρίσκονταν κοντά στο Βάλτο ή στις όχθες του Αλιάκμονα και ήταν πιο πρόχειρα φτιαγμένα λόγω του φόβου πλημμυρών και με ντόπια υλικά όπως το ραγάζι (είδος καλαμιού) και η ρακίτα (είδος θάμνου). Τα σπίτια αυτά κοντά στο Βάλτο ονομαζόταν ραγαζόσπιτα¹⁸.

Εικόνα 4: Ραγαζόσπιτα στο Γιδά το 1924.

¹⁷. Βλ. Γ. Μελίκης, *ό.π.*, σ. 66.

¹⁸. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 29-30.

Εικόνα 5: Αρχοντικό στο Τσινάφορο (Πλάτανος), 1924.

Τα ραγαζόσπιτα, που αποτελούσαν τον συνηθέστερο τύπο ρουμλουκιώτικου σπιτιού, διατηρώντας τα κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού και δη του πρωτόγονου μακεδονικού σπιτιού, είχαν σχήμα ορθογώνιου παραλληλόγραμμου. Το κάθε ρουμλουκιώτικο σπίτι χτίζονταν σε μια μεγάλη περιοχή, το σπιτότοπο. Τα ρουμλουκιώτικα χωριά δεν έδιναν την εντύπωση χωριού με τη συνηθισμένη εικόνα που έχουμε σήμερα λόγω ότι τα σπίτια ήταν μακριά το ένα από το άλλο και σκόρπια εδώ και εκεί. Ο σπιτότοπος ήταν περιτριγυρισμένος με φράκτη από πλεκτές βέργες λεπτοκαρυάς και αγκάθια, που ονομαζόταν πλόκος ή πλοκαρία. Ο φράκτης είχε σε ένα μέρος φαρδιά πόρτα για να μπαينوβαίνουν τα πρόβατα και τα βόδια και μία μικρότερη πόρτα κοντά στο σπίτι προς την αυλή για τους ανθρώπους¹⁹.

Στο κέντρο του σπιτότοπου βρίσκονταν το κυρίως σπίτι, ο μινιάς και αντίκρυ του ο μικρός κήπος ή αλλιώς κρεβαταριά, δηλαδή ο ανθόκηπος με τα καρποφόρα δέντρα και την κληματαριά, φραγμένος και αυτός με πλόκο. Η διάταξη του κυρίως σπιτιού περιλάμβανε τρεις ή τέσσερις κάμαρες ανάλογα με την οικονομική δυνατότητα της οικογένειας και τις συνθήκες ζωής τους. Το σπίτι ήταν συνήθως ασπρισμένο με ασβέστη και η στέγη (αγριντιά) προεξείχε και ήταν σκεπασμένη με ψηλό καλάμι από το Βάλτο, το οποίο χρησιμοποιούνταν και για τις ψάθες και τα τοιχοψάθια.

Η είσοδος στο κυρίως σπίτι γινόταν από τα μπρόστια (προστός) προς την Ανατολή, καθαρά ελληνικό χαρακτηριστικό σπιτιού. Το καλοκαίρι, οι Ρουμλουκιώτες περνούσαν όλη σχεδόν την οικογενειακή τους ζωή στα μπρόστια. Εκεί κάθονταν, έτρωγαν, κοιμόνταν, δούλευαν και εκεί είχαν στημένο τον καθούμενο ή στρωτό αργαλειό.

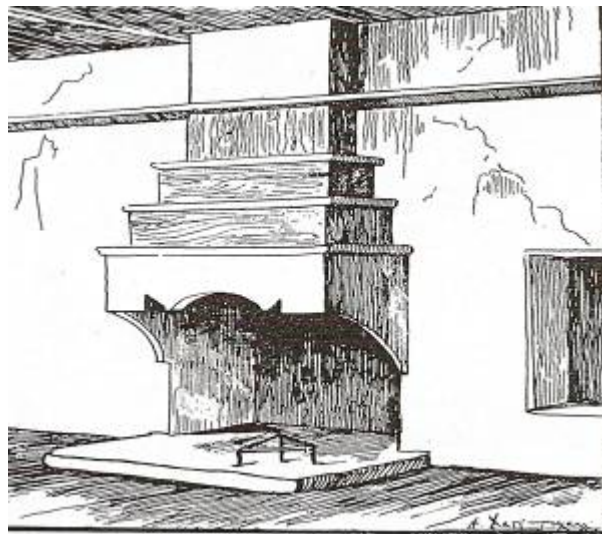
---

¹⁹. Βλ. Γ. Μελίκης, *ό.π.*, σσ. 66-67.

Εικόνα 6: Ρουμλουκιώτικο σπίτι με μπρόστια, χτισμένο στα μέσα της δεκαετίας του 1920.

Από τα μπρόστια μέσω μίας χαμηλής πόρτας εισέρχονταν στην κεντρική κάμαρα, που λεγόταν κάθισμα, σπίτι ή νοντάς (οντάς), όπου ήταν ο χώρος υποδοχής και φιλοξενίας των επισκεπτών. Η κεντρική κάμαρα συνήθως ήταν σανιδωμένη σε αντίθεση με τα πατώματα των άλλων δωματίων που ήταν χωμάτινα. Επίσης, η κεντρική κάμαρα διέθετε στο μέσο του τοίχου ένα χτιστό περιποιημένο τζάκι.

Εικόνα 7: Τζάκι στην κεντρική κάμαρα.

Το μεσαίο δωμάτιο, το μίσιο ή παρταλόσπιτο λειτουργούσε ως αποθήκη, όπου φυλάσσονταν τα τρόφιμα και τα σκεύη του σπιτιού. Εκεί τοποθετούνταν τα υφάσματα του ύπνου, τα στρώματα, τα σεντούκια για το ρουχισμό, τα προικιά, τη τσερβοθήκη (θήκη για τα στρωσίδια) και διάφορα σκεύη όπως κούνια, ξύλινη κούτλα (πινακωτή), μπουτνόξυλο για το βούτυρο, σοφράδες (χαμηλά τραπέζια), διάφορα εργαλεία και γενικά όλο το σπιτομάζωμα. Η είσοδος στο παρταλόσπιτο γινόταν από

τα μπρόστια και αργότερα από το παραπόρτι, χαμηλό πορτάκι από την πλευρά του υπνοδωματίου. Στα παλαιότερα σπίτια στο παρταλόσπιτο δεν υπήρχε τζάκι, ενώ αργότερα προστέθηκε στα περισσότερα από αυτά²⁰.

Δίπλα στο παρταλόσπιτο υπήρχε το υπνοδωμάτιο. Η πρόσβαση σε αυτό γινόταν από μία πόρτα που υπήρχε στα μπρόστια. Το υπνοδωμάτιο είχε ένα μεγάλο τζάκι και ένα μεγάλο ξύλινο κρεβάτι από άκρη σε άκρη, όπου κοιμόνταν όλα τα μέλη της οικογένειας.

Κοντά στο κυρίως σπίτι υπήρχαν βοηθητικά χτίσματα για τις ανάγκες της ζωής τους και της εργασίας τους. Απέναντι από το σπίτι ήταν το αμπάρι με δύο πατώματα. Το κάτω μέρος ήταν χτιστό και χρησίμευε ως αποθήκη και το πάνω μέρος ήταν στεγασμένο με βούρλα ορθάνοιχτα από τα πλάγια. Εκεί μαζεύονταν στους γάμους οι άντρες για να γλεντήσουν.

Εικόνα 8: Σπίτι μετά από γάμο. Απέναντι το αμπάρι.

Άλλος βοηθητικός χώρος ήταν το καλυβόσπιτο (κοφινάριο, φουρνάριο, αλευρόσπιτο, καλύβι), που είχε τρεις κάμαρες. Διέθετε και αυτό ένα αμπρόστι για να ζυμώνουν τα ψωμιά, για αυτό λέγεται και ζυμωτικό, και ένα φούρνο για να τα ψήνουν. Στο καλυβόσπιτο τοποθετούσαν και τον αργαλειό. Το καλυβόσπιτο ήταν χρήσιμο για να αποθηκεύουν τα τρόφιμα του σπιτιού, όπως σιτάρι, καρπολόι, αλεύρι και κρασί. Γύρω από τους τοίχους των καμάρων του καλυβόσπιτου τοποθετούσαν τοιχοψάθια ώστε να μην τραβούν υγρασία τα τρόφιμα. Κάθε σπιτότοπος είχε δύο φούρνους, ένα μεγάλο τετράγωνο για τα ψωμιά και ένα χαμηλό κωνικό για μικρότερες σπιτικές ανάγκες.

²⁰. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 31-32.

Εικόνα 9: Μεγάλος φούρνος παλαιού τύπου.

Εικόνα 10: Κωνοειδής φούρνος.

Ακόμη, στο οικόπεδο υπήρχαν χτίσματα όπως το κοτσερό ή κουτσερός για την αποθήκευση καλαμποκιών, ο αχυρώνας, η παχιά, ο νόβρος για τα γελάδια και το τσαρδάκι για τα πρόβατα. Όλα αυτά ήταν φτιαγμένα από ξύλα και δοκάρια και σκεπασμένα με ραγάζι.

Εικόνα 11: Κουτσερός κατασκευασμένος με πλόκο από βέργες ρακίτας.

Στο χωράφι του σπιτότοπου υπήρχε το αλώνι. Δεν ήταν όμως στρωμένο με πλάκες όπως στην υπόλοιπη Ελλάδα, αλλά ήταν από χώμα. Τέλος, στην αυλή υπήρχε η κόπα, σωρός με άχυρο που σκεπαζόταν με ραγάζι και οι αντρέλες, που αποτελούνταν η καθεμία από τρία δέματα σουσάμι, στημένη ορθά για να στεγνώσουν τα δέματα. Οι αντρέλες βρίσκονταν κοντά στους σωρούς των καλαμποκιών²¹.

Το σπίτι του Ρουμλουκιού και τα περιεχόμενα του μαρτυρούν ότι η ζωή των κατοίκων ήταν δύσκολη, συντηρητική και με οικονομικά πενιχρά. Αυτός είναι και ο κύριος λόγος που δεν αναπτύχθηκε στο Ρουμλούκι υψηλού επιπέδου αρχιτεκτονική.

---

²¹. Βλ. Γ. Μελίκης, *ό.π.*, σσ. 69-71.